

OTTO HELMS.

6. Maj 1866 — 16. April 1942.

Mindetale holdt i D. O. F. 21. April 1942.

Af POUL JESPERSEN.

Overlæge HELMS, der i Aften skulde have holdt Foredrag her i Foreningen, er, som De sikkert alle ved, for faa Dage siden afgaaet ved Døden. Det blev ikke som han og vi andre havde planlagt, at han kom til at tale om Ornithologen KNUD ANDERSEN, et Foredrag som han havde kaldt „En dansk Ornithologs Skæbne“, men derimod mig, der nu i Aften maa sige nogle Mindeord om den Mand, der gennem en lang Aarrække har betydet saa overmaade meget for Foreningen.

Døden kom overraskende og pludselig — ganske vist var HELMS nær de 76 Aar, men tilsyneladende legemlig rask, selv om det i de seneste Aar kneb noget med Bevægeligheden,

saa var han klarhjernet og arbejdsivrig lige til det sidste. Foruden Foredraget her i Aften skulde han saaledes Dagen efter han gik bort have holdt et andet Foredrag i Dansk Naturhistorisk Forening, han havde flere forskellige Artikler under Udarbejdelse og arbejdede paa en ny Udgave af „Danske Fugle i Skov, Mark og Mose“ samt var langt fremme med en Bog om Naturforskeren LINNÉ. Hans stærke Trang og Lyst til at virke holdt sig lige til det sidste med en i Betragtning af Alderen ganske usædvanlig Energi, og han havde utvivlsomt ønsket og haabet at kunne udrette endnu meget her i Livet. Nu blev det hele saa brat afbrudt — ved et Hjerteslag — for ham sikkert en lykkelig Afslutning, idet han lige til det sidste kunde glæde sig over sine Arbejder, sine Bøger og sin Have, hvor Foraaret netop var begyndt at vaagne de sidste Dage, han levede. Den langvarige og strenge Vinter var drøj for ham at komme igennem, og han længtes efter Foraaret. En Aften han var hjemme hos mig i forrige Maaned, sagde han til min Kone og mig: „Jeg ønsker saadan, at jeg kunde naa at opleve endnu et Foraar“. Dette Ønske fik den gamle Overlæge ikke opfyldt, men han naaede dog at kunne glæde sig over de første Foraarsdages Solskin og Fuglesang.

Overlæge HELMS var saa velkendt her i Foreningen, at det for saa vidt er overflødigt at give en Skildring af ham; han har jo lige til det sidste været en flittig Gæst ved Foreningens Møder og en hyppig Foredragsholder, men jeg skal dog opridse nogle Træk i hans Liv, idet jeg selvfølgelig navnlig vil omtale hans Virksomhed som Ornitholog.

OTTO HELMS var som Søn af længst afdøde Apoteker JAKOB HELMS født i Horsens den 6. Maj 1866. Hans Interesse for Naturen og især Fuglene havde han fra den tidligste Ungdom, og medens han i Aarene 1883—90 opholdt sig i København for at studere Medicin, dyrkede han Ornithologien med Iver, navnlig sammen med den nogenlunde jævnaldrende Studenterkammerat, nu afdøde Læge TH. N. KRABBE. De fartede rundt paa Amager og i Dyrehaven, og senere i Grønland, for at iagttage Fuglene, og det førte til et Venskab, der knyttede dem sammen for Livet. Da HELMS i 1890 havde taget medicinsk Embedseksamen, rejste han til Grønland og var et godt Aars-

tid Læge ved Kryolitbruddet Ivigtut. Efter et kort Ophold herhjemme tog han 1893 igen til Grønland, denne Gang som Læge i Arsuk, vendte atter hjem og praktiserede 1894—1908 i Haslev, de sidste 5 Aar som Overlæge paa Nationalforeningens Sanatorium der. I 1908 overtog HELMS Overlægestillingen paa det nyoprettede Sanatorium ved Nakkebøllefjord, hvor han virkede indtil han 1936 fyldte 70 Aar. Fraset en Periode, hvor han var konstitueret som Overlæge paa Haslev Sanatorium, har han levet de senere Aar i Charlottenlund, hvor han nød sit Otium, idet han nu havde rig Lejlighed til at dyrke sin store Kærlighed: Fuglene.

Naar jeg her i Foreningen skal udtale Mindeord om Overlæge HELMS, vil jeg først af alt omtale hans Virksomhed og Betydning for Ornithologisk Forening. Han var, som en af de ivrigste, med til at stifte Foreningen i 1906, kom ind i den første Bestyrelse og fungerede som vort Tidsskrifts Redaktør, lige til 1920, altsaa i 14 Aar. Foruden den redaktionelle Virksomhed, der krævede meget Arbejde, fik han i den Periode Tid til at skrive en lang Række Artikler i Bladet. I 1929 indtraadte HELMS atter i Bestyrelsen og virkede som Foreningens Formand indtil Januar 1941, hvor han, som det vil være bekendt, blev udnævnt til Æresmedlem af Foreningen, en Anerkendelse som han satte overordentlig megen Pris paa. Da Overlægen forrige Aar fik tildelt denne Hædersbevisning, havde jeg her i Foreningen Lejlighed til at fremhæve den ganske betydelige Arbejdskraft og den store Indsats, som han i Aarenes Løb har gjort for Ornithologisk Forening, hvorfor jeg ikke finder Anledning til i Aften at gaa i Enkeltheder, men nøjes med at fastslaa, at Overlæge HELMS' Betydning har været saa stor, at han altid i Fremtiden vil regnes til en af de bærende Støtter gennem Foreningens første 35 Aar.

Som Tuberkuloselæge var HELMS særdeles anset og deltog i den aktive Tuberkulosebekæmpelse fra Nationalforeningens første Dage, ligesom han har beklædt adskillige Tillidsposter inden for Lægekredse. Medens han virkede som Overlæge for et stort Sanatorium, maatte Fugleinteressen nødvendigvis komme i anden Række, men al sin Fritid ofrede han paa ornithologiske Studier.

Allerede paa et ret tidligt Tidspunkt, nemlig 1892, publi-

cerede han den første ornithologiske Afhandling. Den omhandlede grønlandske Fugle ligesom forskellige senere, der alle, indtil 1904, fremkom i „Videnskabelige Meddelelser fra Naturhistorisk Forening“. I 1906 var han som nævnt med til at stifte Dansk Ornithologisk Forening, og siden da er langt de fleste af de mange ornithologiske Artikler, der er fremkommet fra hans Haand, offentliggjort i Foreningens Tidsskrift. HELMS havde et indgaaende Kendskab til den danske og i det hele taget til den nordiske Fugleverden, men det var ikke saa meget den tørre Videnskab, der havde hans Lyst, som det at færdes ude i Naturen og iagttage Fuglene. Han var saaledes en udpræget „field ornithologist“, hvad hans forskellige Arbejder da ogsaa bærer Præg af. Langt de fleste af hans Artikler er saaledes faunistisk-biologiske Skildringer, der rummer mange interessante Enkeltheder og er skrevet i et let og underholdende Sprog. Det gælder saaledes den største af Artiklerne i vort Tidsskrift „Fuglene ved Nakkebøllefjord“ — et Arbejde paa 225 Sider — der fremkom i 1919, og som han supplerede med en afsluttende Artikel, der udkom i det sidste Hefte af Tidsskriftet, et Par Dage før han døde. Det er ikke muligt her at komme ind paa Enkeltheder i hans ornithologiske Produktion, men jeg maa dog fremhæve hans Oversigter over dansk og grønlandsk Ornithologi samt hans Behandling af ældre danske Ornithologers Virke som JOH. DIETERICH PETERSEN, WALTHER og FRED. FABER. Det var navnlig i de senere Aar, at HELMS beskæftigede sig med Litteraturstudier, og han var særdeles belæst — har saaledes bl. a. foretaget en Oversættelse af OTTO FABRICIUS „Fauna Groenlandica“. Mellem de senere faunistisk-biologiske Arbejder fra hans Haand maa fremhæves hans Undersøgelse over Skarvens Forekomst her i Landet, der fremkom i Tidsskriftet for godt et Aar siden.

Ogsaa i Udlandet var HELMS kendt i ornithologiske Kredse. Han har deltaget i adskillige af de internationale Ornitholog-Kongresser og var korresponderende Medlem af Königlich Ungar. Ornithologisches Institut, af American Ornithologists Union, af Deutsche Ornithologische Gesellschaft samt af British Ornithologists Union.

Om HELMS' ornithologiske Arbejder gælder det, at de i Almindelighed kun var lidt videnskabeligt prægede, idet de

sjældent var baseret paa egentlige Undersøgelser udover Litteraturstudier og almindelige Jagttagelser, men han havde ganske særlige Evner til at skrive for den store Offentlighed — Evner som han forstod at udnytte fuldt ud, og hvorved han som Fugleforfatter vandt sig et Navn som ingen anden herhjemme. Hans populære Bøger og Artikler havde sit meget store Publikum, og det skyldes utvivlsomt for en meget væsentlig Del disse, at der i vore Dage er en saa levende og udbredt Interesse for Fugle som ingensinde før. At han havde en stor og taknemlig Læsekreds, viser den Kendsgerning, at en af hans mest populære Bøger „Danske Fugle ved Hus og Have“ har haft en saadan Sukces, at den nu foreligger i 20.000 Eksemplarer, foruden Oversættelserne til Svensk og Hollandsk. De to andre Bøger „Danske Fugle i Skov, Mark og Mose“ og „Danske Fugle ved Stranden“ har vel ikke haft en tilsvarende Afsætning, men at der i høj Grad er Brug for dem fremgaar af, at ogsaa disse sandsynligvis fremkommer i nye Oplag. Disse Bøger, der spredt i Tusinder af Hjem Landet over, har uden Tvivl bidraget meget til, at Fugleinteressen gennem de sidste 10—20 Aar har taget et saa stort Opsving og bredt sig til vide Kredse i Befolkningen. Hertil medvirkede dog sikkert ogsaa, at HELMS selv var en stærkt benyttet Foredragsholder. Ved talrige Foredrag i Radio og i Foreninger Landet over talte han Fuglenes Sag; han talte gerne — og forstod ved sin friske og bramfri Fremstillingsmaade, der var præget af en vis Hygge, at fange Tilhørernes Opmærksomhed, saa at hans Foredrag virkede som en kraftig Propaganda for Fuglene i vort Land.

Overlæge HELMS var en Fugleven i Ordets bedste Forstand. En af hans største Glæder var, hvad enten det var Vinter eller Sommer, at fodre Fuglene i sin Have, og et meget karakteristisk Billede af HELMS er derfor det, der findes i Artiklen „Fuglene ved Nakkebøllefjord“, hvor man ser Overlægen siddende i sin hvide Kittel ved Morgenmaaltidet ude i Haven i Færd med at fodre en Gulspurv, der hver Dag i lang Tid kom og spiste af hans Haand. Naar Vejret tillod det, indtog han om Sommeren alle sine Maaltider i Haven, som han elskede at færdes i, og hvor han fulgte Planter og Buske i

deres Vækst og glædede sig over hver lille Fugl, der havde slaaet sig ned i Haven.

I mere end 30 Aar har jeg kendt den gamle Overlæge, der nu er gaaet bort. Som Dreng fulgte jeg ham paa Fuglature langs Nakkebøllefjordens Inddæmninger, hvor jeg brændte af Iver efter at lære de forskellige Fugles Ydre og Stemmer at kende, og han var en fortrinlig Læremester. Han havde en skarp Iagttagelsesevne og, musikalsk som han var, et udmærket Øre for Fuglestemmer, hvorfor det altid var en Oplevelse for mig at være med paa disse Ture, hvor vi strejfede om i den skønne Natur langs Sydfyns Kyster.

HELMS var en saare driftig Mand, livlig og energisk, og altid fuld af Ideer og Planer om nye Arbejder, som i langt de fleste Tilfælde blev gennemført. Særlig i hans yngre Aar kunde der være noget køligt og bestemt i hans Væsen, en Myndighed, som maaske i Øjeblikket kunde virke lidt skræmmende, men under denne ydre Skal laa et hjerteligt Sindelag, som for mit Vedkommende gennem Aarene udviklede sig til et virkeligt Venskab.

Vi vil savne den gamle Overlæge her i Ornithologisk Forening, som han omfattede med den mest levende Interesse, men vi vil vide i Fremtiden at bevare hans Minde i dyb Taknemlighed for det store Arbejde, han har udrettet for Foreningen.

Storkens Udbredelse.

Storkebygder i Danmark og Tal-Svingninger i Europa.

Af HALFDAN LANGE.

Da Storken med H. C. ANDERSEN's Eventyr fløj ud over Verden, blev den kendt for umaadelig mange Mennesker i fjerne Lande, som ellers ikke kunde ane stort om denne Lavlandsfugl i Europa, Asien og Afrika. Den er nu rimeligvis for mange Amerikanere eller for Storstadsmennesker og Bjergboer en særlig dansk Fugl, der bygger paa Bøndernes og Herregaardenes Tage i et lille, venligt Land et Sted i Europa. Den